

Fugint de l'autodestrucció

MOHAMED ELBARADEI

La proliferació nuclear augmenta. Abans, tant l'equipament, com el material, com la preparació per entrar en aquesta escalada eren gairebé inaccessibles. Avui dia, en canvi, hi ha una xarxa molt sofisticada que abasta tots els indrets del planeta, i que és capaç de lliurar els sistemes necessaris per produir el material amb què es fa l'armament. Hi ha, a més, molta demanda: a molts països els interessa adquirir il·lícitament armes de destrucció massiva.

Si practiquem la política del "laissez faire", la proliferació continuarà. Hi ha països que se senten vulnerables, i volen corregir aquesta vulnerabilitat, tot sovint mirant d'aconseguir programes d'armament clandestins. Augmentarà la xarxa que els proveeix del material, i encara els serà més fàcil aconseguir-ne i esdevenir experts en aquestes armes. En un moment o altre, a més, qualsevol grup terrorista hi podrà tenir accés, no sols a les armes, sinó també a la tecnologia. Si no fem tots els possibles per invertir aquesta tendència, tenim el risc de l'autodestrucció.

El seny i, sobretot, l'experiència recent, ens indiquen que el Tractat de No-prolifерació Nuclear (TNP), que ens ha fet un paper molt important d'ençà del 1970, s'ha d'adaptar a les noves realitats del segle XXI. Podem refermar el règim de no proliferació, sense amenaçar de cap manera les sobiranes nacionals.

El primer que cal fer és augmentar els controls sobre l'exportació de material nuclear, una prioritat que el president Bush va esmentar en el discurs de no proliferació nuclear del dimecres 11 de febrer. El sistema actual descansa sobre un acord de cavallers que, a banda del fet que no obliga ningú, té un nombre de membres limitat: no inclou molts països amb una capacitat industrial creixent. I, fins i tot, es pot dir que hi ha alguns membres que són incapaços de controlar les seues pròpies exportacions, per tal com provenen d'empreses no afiliades amb les estatals.

Cal que universalitzem el sistema de control de les exportacions, que fem desaparèixer aquests punts febles, i que els tractats estableixen controls –ahora que preserven els drets dels estats a la tecno-

logia nuclear pacífica. També caldria criminalitzar les actuacions dels que ajuden a altres a proliferar nuclearment.

Una altra mesura paral·lela que caldria prendre és donar més poder als inspectors. L'any passat va ser possible que els inspectors pogueren entrar a les instal·lacions nuclears de l'Iran i Líbia, en qualsevol moment. L'Agència Internacional d'Energia Atòmica (AIEA), per tant, va veure ampliada la capacitat d'actuar en aquests països, però hauria de tenir aquesta mateixa capacitat a tot arreu.

Per tal de fer possible l'aplicació de les mesures de supervisió que preveu el TNP, calen unes mesures més estrictes, però, fins ara, menys del 20% dels 191 membres de les Nacions Unides han aprovat el protocol addicional que permet un major nombre d'inspeccions. Ja ho va suggerir el president Bush al discurs que hem esmentat abans: caldria obligar tots els països a rebre les inspeccions pertinents.

A més, no hauríem de permetre que cap país es retire del tractat. Ara per ara, el tractat ho permet, sempre que el país avise amb tres mesos de temps. Quan un país s'entesta a fer valdre aquesta clàusula, normalment esdevé una amenaça per a la pau i per a la seguretat internacionals. Aquesta clàusula del TNP hauria de desaparèixer. Si més no, la retirada hauria de ser estudiada automàticament pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides.

La comunitat internacional ha de millorar l'efectivitat a l'hora de controlar els riscos de la proliferació nuclear. Les fases més delicades del cicle –com ara la producció de nou combustible, el processament de material que es pot fer servir per a fabricar armament nuclear, i l'ús de combustible i de residus radiactius– serien menys vulnerables si les controlara la comunitat internacional. Caldria imposar un sistema de controls per preservar la competitivitat comercial, i assegurar una provisió de material nuclear per als futurs i legítims usuaris.

No cal dir que l'èxit del pacte de no proliferació depèn, sobretot, del fet que els cinc estats nuclears que el TNP reconeix –és a dir la Gran Bretanya, la Xina, França, Rússia i els EUA– es desarmen. Ja hi ha hagut alguns acords recents entre

els EUA i Rússia, però caldria verificar-los i convertir-los en irreversibles.

Hauríem d'establir un pla per al desarmament nuclear –que començaria per la reducció dels 30.000 caps nuclears que encara existeixen, i que faria aplicable l'esperadíssim Tractat de Prohibició Total de Proves Nuclears. La comunitat internacional, si vol emprendre mesures serioses envers l'assoliment dels objectius de no proliferació, hauria de tenir molt en compte aquests suggeriments, de cara a la conferència de l'any vinent, en què es revisarà el TNP. A més, però, hem d'estudiar les causes que expliquen realment la inseguretat actual. En aquelles regions del planeta en què hi ha conflictes de llarga durada (Pròxim Orient, Àsia del sud, península de Corea), malgrat que no ens sembla justificat, sempre hi haurà un delecter per aconseguir aquestes armes, si no hi introduïm alternatives que redrecen aquests dèficits, pel que fa a la seguretat.

Hem de bandejar la creença segons la qual hi ha països que no haurien de tenir armes de destrucció massiva i, en canvi, n'hi ha d'altres per als quals considerem moralment acceptable que en tinguem, encara que siga com a mitjà defensiu –aquesta posició, l'únic que fa és afavorir que continuen creant-ne i investigant-hi.

Tampoc no és acceptable, i, per tant, cal bandejar-lo, l'enfocament tradicional segons el qual la seguretat es mesura en termes de fronteres –murs a les ciutats, policia fronterera, agrupaments racials i religiosos. La comunitat global ha esdevingut interdependent, d'una manera irreversible, per tal com s'hi produeix un moviment constant de gent, d'idees, de béns i de recursos.

En un món així, cal fomentar la cultura de la seguretat sense fronteres: un enfocament comprensiu de la seguretat, que es basa en la solidaritat i en la vàlua de les vides humanes. En un món així, no hi ha lloc per a les armes de destrucció massiva.

Mohamed ElBaradei és cap de l'Agència Internacional d'Energia Atòmica

© The New York Times – EL TEMPS
Traducció: Maite Insa